

Languages on this page: ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 25 november 2009
Utskriftsvänlig pdf-fil

Sportens megastjärnor idag skiljer sig på avgörande punkter från alla de andra professionella utövarna som av olika skäl inte uppnår megastjärnstatus. De allra största får allt medieljus, alla de feta sponsorkontrakten, de stora pengarna, folkets beundran och kärlek. De andra får slita på i sin sport, ett eller flera skikt under, oftast med en mer än hyfsad ekonomisk ersättning, men utanför rampluset. Inför döden är vi alla lika, heter det, och det stämmer också bra i det här sammanhanget, det vill säga när idrottskarriären dör.

Då tycks alla atleter stå lika oförberedda, avklädda den identitet som under ett par årtionden varit deras persona. Många kan inte handskas med det, kan inte få till ett nytt liv; många begår självmord, de flesta söker fortsatt utkomst inom sportens värld. Detta framgår av en ny bok av litteraturvetaren James W. Pipkin, *Sporting Lives: Metaphor and Myth in American Sports Autobiographies* (University of Missouri Press) som här recenseras av John Hellström. Pipkins studie, snarast att beskriva som kvantitativt kvalitativ, inbegriper ett stort antal självbiografier från olika sporter, bland annat fyra olika av Dennis Rodman. Märklig bok, menar vår recensent, välskriven och fascinerande, men med tydliga teoretisk-metodologiska svagheter och ett för en europeisk läsare kanske alltför tydligt amerikanskt fokus.

Egenrapporterade idrottsliv

John Hellström

Historiska institutionen, Stockholms universitet

*James W. Pipkin***Sporting Lives: Metaphor and Myth in American Sports Autobiographies**

161 sidor, inb.

Columbia, MO: University of Missouri Press 2008 (Sport and American Culture Series)

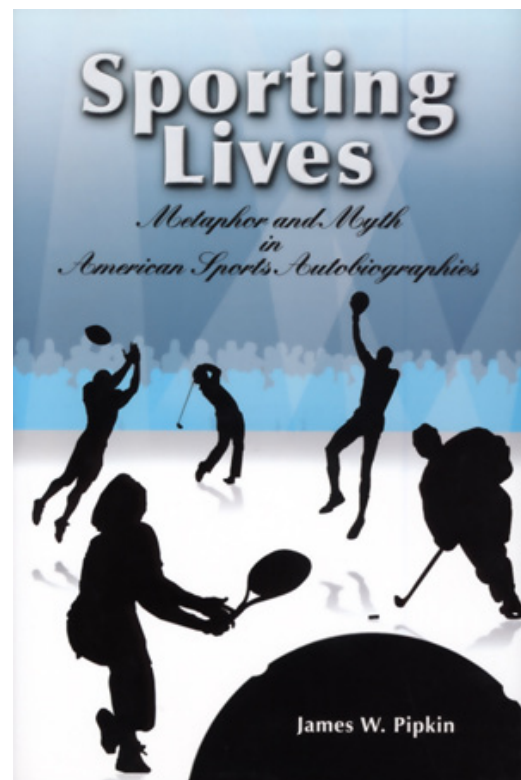
ISBN 978-0-8262-1779-0

Vår kunskap om idrottsstjärnor kommer i regel från reportage, dokumentärer eller biografier. När litteraturvetaren James W. Pipkin analyserar idrottares självbiografier i *Sporting Lives* är det dock inte en eller två idrottsbiografier han analyserar utan en stor mängd, skrivna av amerikanska idrottare från 1920-talet fram till nu. Och medan analyser av enskilda självbiografier syftar till att öka förståelsen för en enskild människa, så letar Pipkin efter generella mönster i professionella idrottares självbilder. Det blir till fascinerande läsning.

Det uttalade syftet med att skriva en självbiografi är ofta att berätta sanningen bakom kulisserna.

Påfallande många självbiografier har undertiteln "My story". Detta är särskilt påtagligt bland kändisar

som upplever att mediebilderna av dem inte stämmer överens med deras egen självbild. Men även om en känd person har som mål att berätta sanningen bakom, vad som verkligen hände, hur det egentligen var, så bygger de flesta idrottare sina självbiografier kring teman som i grund och botten är sociala konstruktioner snarare än individuella upplevelser. Pipkins syfte är att hitta mönster i hur idrottare använder myter och metaforer för att beskriva sin egen historia. Han menar att idrottare i grund och botten hämtar sina metaforer ur samma källa. Han visar framgångsrikt hur de analyserade självbiografierna till överväldigande del återkommer till samma teman och

beskriver dem på liknande sätt.

För att kartlägga de metaforer som idrottarna använder för att beskriva sina liv använder Pipkin ofta klassisk litteratur och poesi. Inledningskapitlet "The echoing green" är titeln på en dikt skriven av William Blake, som beskriver en människas liv från födsel till död. I dikten behandlas kontrasterna mellan oskuldsfullhet och erfarenhet och mellan glädje och sorg. Enligt Pipkin är denna kontrast mellan bardomens lek och vuxenlivets allvar ett återkommande tema i många idrottares självbiografier. För många finns en längtan tillbaka till den rena och äkta lekfullhet som fanns i sporten när de var unga, för andra är sporten ett sätt att aldrig lämna barndomen. Idrottaren som det eviga barnet är något av en idealbild som bygger på en stark amerikansk myt om idrottaren som oskuldsfull. Men Pipkin konstaterar också att den eviga barndomen kan bli till en fälla. Istället för att förbli en fri och lycklig Peter Pan, menar han att många idrottare snarare utvecklas som de förlorade barnen i samma berättelse. De förlorade barnen är inte evigt oskuldsfulla utan har snarare fastnat i barndomen med konsekvensen att de inte kan hantera livet som vuxna. Eftersom de ständigt blir omhändertagna utvecklar de aldrig vuxna egenskaper. Det är ett resonemang som vi känner igen i flera av våra främsta svenska sportstjärnor och som ofta blir ett problem när karriären inte går som på räls längre.

På detta sätt arbetar sig Pipkin igenom idrottslivets centrala teman. I kapitlet "Body Songs" visar han hur kroppen är ett annat centralt tema i många idrottares självbiografier. I avsnittet om den presterande idrottaren, analyseras avsnitt i idrottares självbiografier där de beskriver känslan av att utöva sina sporter. En återkommande metafor är magi. Trots all träning och alla förberedelser, så tenderar idrottare att beskriva sina högtidsstunder som magiska.

I det sista och mest fascinerande kapitlet beskrivs känslan av karriärens slut. Den starkaste känslan som förmedlas genom självbiografierna är att karriären aldrig tar slut som man tänkt sig, den bara tar slut. Skillnaden mellan idrottaren som mediekonstruktion och idrottaren som människa blir aldrig så tydlig som när medieljuset stängs av. Identiteten som mediestjärna är ofta så stark att det skapas ett gigantiskt tomrum när idrottaren lämnar sin position i världens centrum för att påbörja en ny karriär i dess periferi. Ett dilemma är att ålderns höst för de flesta idrottsstjärnor inträffar i en ålder då de flesta andra fortfarande ser sig själva som unga, någonstans mellan 30 och 40 år.

För många idrottare blir denna övergång svår. Enligt Pipkin är risken för självmord sex gånger så hög bland f.d. fotbollsspelare jämfört med det nationella snittet. För andra innebär idrottskarriärens slut en övergång till en ny fas i livet, men påfallande få visade sig ha en klar plan för vad de skulle göra efter karriären. De flesta lämnade inte sportens värld, utan försökte sig på karriärer som spelaragenter, expertkommentatorer eller tränare. Allt för att slippa lämna den enda värld de kände till.

” Som bäst fungerar Pipkins analys som en handbok i de fällor som professionella idrottare kan hamna i. Många nordiska idrottare skulle säkert känna igen sig i sina amerikanska kollegors berättelser.

Sporting Lives är helt klart en annorlunda bok. Den ger en spännande vinkel på idrottares liv, trots att de flesta namnen för mig är okända. En del namn fladdrar förbi: Martina Navratilova, Babe Ruth, Dennis Rodman, Jack Nicklaus, Jake LaMotta och så vidare. Men det är inte de enskilda namnen som ger analysen dess värde, utan de generella mönster som framträder. Oavsett om man blev världsmästare i boxning, blev matchvinnare i Super Bowl eller om man levde en mer undanskymd proffstillvaro i mindre sporter eller i skuggan av de stora stjärnorna så visar det sig att de kognitiva scheman som man använder för att minnas och tolka sitt eget liv till stora delar är gemensamma för de flesta. Man hämtar stoffet från sina egna erfarenheter, men tolkar det enligt dominerande mönster.

Som bäst fungerar Pipkins analys som en handbok i de fällor som professionella idrottare kan hamna i. Många nordiska idrottare skulle säkert känna igen sig i sina amerikanska kollegors berättelser. Samtidigt är studien alltför amerikaniserad för att gälla generellt. Pipkin har inte heller några sådana ambitioner och är därför ursäktad. Tvärtom menar han ju att idrottarnas självberättelser förhåller sig till dominerande myter och metaforer i det amerikanska samhället. Att dessa inte alltid stämmer överens med nordiska förhållanden är en logisk följd av det. Men följderna blir att man som nordisk läsare fylls av nyfikenhet kring hur en motsvarande skildring av svenska eller nordiska idrottares självbiografier skulle se ut.

En tydlig svaghet är att Pipkins analys saknar en utvecklad teoretisk diskussion. Pipkin nämner ett fåtal tidigare analyser av självbiografier, bland annat Roy Pascal och Herbert Leibowitz, men känslan är att hans analys och konstruktivistiska teorier hänger lite i luften. Det skapar också viss osäkerhet i hans teoretiska påståenden. Pipkin vänder sig bland annat emot påståendet att sport avspeglar det amerikanska samhällets värderingar eftersom "konstruktionen av jaget uppenbarligen inte kan undgå att påverkas av det samhälle som idrottaren lever i." (s. 5). För det första refererar han inte till någon särskild bok som påstår detta, för det andra är hans invändning ganska märklig eftersom en avspiegling förutsätter att ljus riktas mot spegeln. Hur skulle amerikansk sport kunna avspegla det amerikanska samhällets värden om det inte påverkades av dem? Här finns en teoretisk brist som försvagar Pipkins bok som vetenskaplig analys.

Sammantaget är det ändå en välskriven och fascinerande bok att läsa. Trots det amerikanska perspektivet finns det många beröringspunkter till nordiska förhållanden och det är lätt att se hur en nordisk variant av denna bok skulle

bli till mycket spännande läsning och användbar forskningslitteratur. Som det nu är gör bristen på medveten teoretisk/metodisk diskussion samt det extremt amerikanska perspektivet att *Sporting Lives* känns lite svåränvänd.

© **John Hellström 2009.**

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com